

طراحی الگوی تاب آوری جمعی در بحران های عالم گیر

(کووید - ۱۹) با استفاده از روش داده بنیاد

حمید تابلی^۱: دانشیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه پیام نور، کرمان، ایران.

محبوبه عسکری باقرآبادی: دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

مهديه سيف الهی: دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه پیام نور، کرمان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۷/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۹/۱

چکیده

یکی از راه های کاهش بلايای پیش روی یک جامعه، سرمایه گذاری در ارتقای تاب آوری ملی است، بنابراین مطالعه شناسایی مؤلفه های تاب آوری جمعی در زمان اپیدمی نوظهور کووید-۱۹ امری ضروری به نظر می رسد. مطالعه حاضر باهدف طراحی الگوی تاب آوری جمعی در بحران های عالم گیر انجام شده است. پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی بوده که به روش داده بنیاد انجام شده است. مشارکت کنندگان در این پژوهش شامل ۱۶ نفر از افراد صاحب نظر در حوزه مدیریت و بهداشت عمومی بودند که با روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. روش گردآوری داده ها مصاحبه نیمه ساختاریافته بوده و داده ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. اعتبار داده ها با استفاده از روش تأییدپذیری توسط مشارکت کنندگان صورت پذیرفت. بر اساس یافته های پژوهش، مقوله محوری مدل حاصله برای تاب آوری ملی در بحران های عالم گیر، ارتقای قدرت سازماندهی، افزایش توان سازگاری و توانمندی مواجهه با خطر است. شرایط علی دارای دو مقوله ویژگی های شخصیتی و ویژگی های جمعی است. راهبردهای مورد نظر عبارتند از: تهاجمی، تدافعی، بازنگری و اقتضایی. شرایط زمینه ای نیز عبارتند از: مهارت های جانبی و شرایط بستری جامعه. شرایط مداخله گر اقتصادی و سیاسی نیز بر راهبردها اثر می گذارند و در نهایت به پیامدهای زیرساختی - فرهنگی، اجتماعی و فردی منجر می شود. بر اساس یافته های پژوهش حاضر، مدیران بهداشت و درمان کشور و همچنین کلیه افراد جامعه می توانند به منظور تاب آوری جمعی در مواجهه با بحران های عالم گیر از این مدل استفاده نمایند.

Designing a model of collective resilience in global crises of Covid-19 using grounded theory

Hamid Taboli¹, Mahboobeh Askari Bagherabadiz, Mahdiah Seif Elahiz

Abstract

One of the ways to reduce disasters facing a society is to invest in promoting national resilience. The aim of this study was to design a model of collective resilience in global crises. The present study is a qualitative study that is conducted by data foundation method. Participants in this study included 16 experts in the field of management and public health who were selected by purposive sampling. Data collection method is semi-structured interview. Data are analyzed in three stages of open, axial and selective coding. Data validation is performed by the participants using the verification method. Based on the research findings, the central category of the model is national resilience in global crises based on improving organizational strength, increasing adaptability and ability to face the risk. Causal conditions have two categories, i.e. personality traits and collective characteristics. The strategies in question are offensive, defensive, review and contingency. Background conditions also include ancillary skills and hospitalization conditions of the community. Interventional conditions, i.e. economic and political, also affect strategies and ultimately lead to consequences toward infrastructure-cultural, social and individual. based on the findings of the present study, health managers in the country as well as all members of society can use this model for collective resilience in the face of global crises.

Keywords: collective resilience, global crises, Covid-19, grounded theory

¹Associate Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, Payame Noor University, Kerman, Iran

²PhD Student in Public Administration, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

³Master student of public administration, Faculty of Management, Payame Noor University, Kerman, Iran

این بیماری شده است [۴]. استرس ناشی از این بیماری و اثرات مخرب روانی - اجتماعی آن سلامت جسمی و روانی و سازگاری همه گروه های سنی را تحت الشعاع قرار داده است [۵]. از این رو، هدف اصلی این مطالعه طراحی الگوی تاب آوری ملی (تاب آوری جمعی) در بحران های عالم گیر با استفاده از روش داده بنیاد است. تاب آوری به عنوان مجموعه ای از قابلیت ها برای مواجهه با تغییرات فوری و غیرمنتظره در محیط با اقدامات تحریک آمیز و واکنش های تعریف شده است تا پیش بینی، سازگاری، پاسخ، بازیابی و یادگیری از هرگونه اتفاق مختل کننده را تسهیل نماید [۷]. تاب آوری جمعی شامل شرایطی است که تحت آن افراد و گروه های اجتماعی با تغییرات محیطی انطباق می یابند. به طور کلی قابلیت تاب آوری جمعی، توان یک اجتماع برای برگشت به تعادل یا پاسخ مثبت به مصیبت ها است [۷].

پیشینه تحقیق

عینی و همکاران (۱۳۹۹) به تدوین مدل اضطراب کرونا در دانشجویان بر اساس حس انسجام و تاب آوری، نقش میانجی حمایت اجتماعی ادراک شده پرداختند. بر اساس نتایج به دست آمده مدل علی رابطه بین حس انسجام، تاب آوری، حمایت اجتماعی ادراک شده و اضطراب کرونا دانشجویان بر اساس شاخص های مختلف برازش تأیید شد [۸]. ابوالمعالی الحسینی (۱۳۹۹) در مطالعه ای به پیامدهای روان شناختی و آموزشی بیماری کرونا در دانش آموزان و راهکارهای مقابله با آن ها پرداخت. یافته های وی بیان می دارد که دانش آموزان در نتیجه بیماری کرونا و قرنطینه، در بعد فردی مشکلات روان شناختی مانند اضطراب، افسردگی، اختلال استرس پس از آسیب، استرس، ناکامی، ترس، خشم، احساس تنهایی و بی حوصلگی، در بعد بین فردی، با مشکلاتی مانند مشکل در ارتباط با اعضاء خانواده، محدودیت ارتباطی با دوستان و معلمان، حمایت های اجتماعی ناکافی، کاهش درآمد خانواده و در بعد آموزشی مشکلاتی، مانند حضور شناختی و اجتماعی ضعیف دانش آموزان در فرایند آموزش آنلاین، افزایش بار شناختی، ضعف انگیزه، مشکلاتی در مدیریت زمان و نگرانی از

هیچ شخص یا مکانی مضمون از فجایع نیست. شیوع بیماری های مسری، اقدامات تروریسم، ناآرامی های اجتماعی یا بحران های مالی و به علاوه بلایای طبیعی، همه می توانند به پیامدهایی با مقیاس زیاد برای ملت و جوامع تبدیل شوند. یکی از راه های کاهش فجایای پیش روی یک ملت و جامعه، سرمایه گذاری در ارتقای تاب آوری ملی است. گزارش تاب آوری در برابر بلایا، ۲۰۱۲، تاب آوری را به معنای توانایی آماده شدن و برنامه ریزی برای تحمل کردن، بازیابی یا سازگاری موفق تر با حوادث ناخوشایند بالقوه معرفی می کند. تاب آوری ارتقا یافته امکان پیش بینی بهتر بلایا و برنامه ریزی بهتر را به منظور کاهش لطمات این بلایا فراهم می کند. در دسامبر ۲۰۱۹ میلادی انتشار یک بیماری ویروسی در شهر ووهان چین گزارش شد. عامل این بیماری یک نوع ویروس جدید و تغییر ژنتیک یافته از خانواده کروناویروس ها بود که بیماری کووید-۱۹ نام گذاری گردید [۱]. ویروس کرونا این روزها در سراسر جهان به سرعت در حال شیوع است و همه کشورها در دنیا گرفتار این ویروس شده اند. کرونا در حقیقت از ویروس هایی است که منجر به عفونت های تنفسی از یک سرماخوردگی ساده تا اپیدمی سارس می شوند که در سال ۲۰۰۳ شیوع پیدا کرد و حالا کووید-۱۹ جدیدترین عضو این خانواده که اصطلاحاً با نام کرونا در ایران شهرت یافته است، با سرعت در حال گسترش است. شیوع خاص کروناویروس نشان داده است که چگونه می توان یک مشکل بیولوژیکی و اپیدمیولوژیک را به یک معضل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تبدیل کرد [۲].

تاکنون مباحث متعددی پیرامون ابعاد بیماری کرونا مطرح شده است؛ با این وجود پرداختن به پیامدهای اجتماعی و آثاری که بر جامعه و فرهنگ دارد از اهمیت زیادی برخوردار است. دولت ها و سازمان های بهداشت عمومی، با اعلام وضعیت اضطراری اقدامات گسترده ای را برای پیشگیری از ابتلا به این بیماری انجام داده اند. این بیماری سبک زندگی میلیون ها نفر را در سراسر جهان تغییر داده است [۳]. سرعت انتقال این بیماری و مرگومیر ناشی از آن، منجر به هراس مردم از ابتلا به

ارزشیابی شده است [۹]. مطالعات در مورد تاب آوری ملی در سطح بین‌المللی، مبحثی نوپا است و بعد از بحران‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است، با این حال، تاب‌آوری ملی در ایران، مقوله‌ای است که پژوهشگران به مفهوم‌شناسی و شناخت مبانی نظری آن توجه نکرده‌اند. بنابراین مطالعه شناسایی مولفه‌های تاب‌آوری جمعی در زمان اپیدمی نوظهور کووید-۱۹ امری مهم و ضروری به نظر می‌رسد.

روش تحقیق و ابزارها

تحقیق حاضر، از نظر ماهیت داده‌ها یک پژوهش کیفی است. همچنین، این تحقیق از جمله مطالعات کاربردی - اکتشافی است. چرا که به دنبال طراحی الگوی تاب‌آوری جمعی در بیماری کووید-۱۹ است. برای گردآوری داده‌ها در فاز طراحی الگو، از روش مصاحبه عمیق، و در فاز برازش الگو، از روش پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شده است. در تحقیق حاضر جامعه آماری جهت طراحی الگو بر اساس متدولوژی تئوری داده بنیاد، گروهی از اساتید و کارشناسان حوزه مدیریت بهداشت استان کرمان بوده که مورد مصاحبه عمیق قرار گرفتند و از طریق نمونه‌گیری هدفمند تا رسیدن به مرحله اشباع نظری به تعداد ۱۶ نفر انتخاب شدند. برای برازش الگو نیز، به یک جامعه بزرگ نیاز بود. از این رو، پزشکان، کارکنان و مدیران بیمارستان‌های نظامی شهر کرمان به‌عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شدند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، تعداد ۱۱۵ نفر انتخاب شدند.

تئوری و محاسبات

از بین انواع تحقیقات کیفی، نظریه داده‌بنیاد به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد خود که به بررسی فرایندهای اجتماعی موجود در تعاملات انسانی می‌پردازد، اهمیت ویژه‌ای در مطالعات اجتماعی دارد [۱۰]. نظریه داده‌بنیاد یکی از راهبردهای اجرای پژوهش‌های کیفی است و روشی است که نظریه، مفاهیم، فرضیه‌ها و قضایا را به‌جای استنتاج از پیش فرض‌های

قبلی، سایر پژوهش‌ها یا چارچوب‌های نظری موجود به طور مستقیم از داده‌ها کشف می‌کند. اهمیت تئوری داده‌بنیاد این است که از تحلیل پدیده‌های خاص اجتماعی، یک تئوری جامع و عمومی ارائه داده و تغییرات فرایندهای اجتماعی را در طول زمان بررسی نماید [۱۱].

از آنجاکه پایه‌های اصلی ساختن نظریه مفاهیم هستند، لازم است در نظریه داده‌بنیاد سازوکاری تعبیه شود تا مفاهیم شناسایی و برحسب خصوصیات و ابعادشان بسط داده شود. این سازوکار در کدگذاری باز انجام می‌شود؛ به طوری که پژوهشگر از دل داده‌های مقایسه‌مورد، رویدادها و دیگر حالات پدیده‌ها را برای کسب شباهت‌ها و تفاوت‌ها - استخراج می‌کند. مرحله بعد کدگذاری محوری نام دارد که در این مرحله نظریه‌پرداز داده‌بنیاد، یک مقوله مرحله کدگذاری باز را انتخاب کرده و آن را در مرکز فرایندی که در حال بررسی آن است قرار می‌دهد (به‌عنوان پدیده مرکزی) و سپس، دیگر مقوله‌ها را به آن ربط می‌دهد. این مقوله‌های دیگر عبارت‌اند از: شرایط علی، راهبردها، شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر و پیامدها [۱۱] شرایط علی: مقوله‌هایی مربوط به شرایطی که بر مقوله محوری تأثیر می‌گذارند؛ زمینه: شرایط خاصی که بر راهبردها اثر می‌گذارند؛ مقوله محوری: یک صورت ذهنی از پدیده‌ای که اساس فرایند است؛ شرایط مداخله‌گر: شرایط زمینه‌ای عمومی که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند؛ راهبردها: کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری منتج می‌شود؛ پیامدها: خروجی‌های حاصل از استخدام راهبردها. در تحقیق حاضر از روش تئوری داده بنیاد استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، مصاحبه‌ها تجزیه و تحلیل شد و با استخراج کدهای اولیه و ثانویه و مفاهیم (کدگذاری باز)، با استخراج مقوله‌های فرعی و اصلی (کدگذاری محوری) انجام گرفته و در پایان با انجام کدگذاری انتخابی به مدل پارادایمی دست‌یافته که در ادامه بر اساس جدول، ارائه می‌گردد. در این پژوهش، ارتقای قدرت سازماندهی، افزایش توان سازگاری و توانمندی مواجهه با خطر به منزله مقوله محوری در نظر گرفته شده است.

مفاهیم مرتبط	مفاهیم فرعی	مقوله‌های محوری
توانمندی تصمیم‌گیری	ارتقای قدرت سازماندهی	
مشارکت اجتماعی		
مدیریت واکنش اضطراری		
توانایی تطبیق با شرایط	افزایش توان سازگاری	
همبستگی اجتماعی		
حفظ استحکام		
توانمندسازی مواجهه با آسیب‌ها	توانمندی مواجهه با خطر	
حفاظت‌های فیزیکی		
گسترش شیوه زندگی پایدار		

جدول ۱- مقوله‌های محوری حاصل از تحلیل داده‌ها و مفاهیم زیرمجموعه

شرایط علی

می‌شود و می‌تواند ویژگی‌های دیگری در آن پنهان باشد (شرایط زمینه‌ای) و ممکن است تحت‌تأثیر شرایط موقعیت هم اثر آن عامل علیتی در ایجاد یک رویداد قرار گیرد (شرایط مداخله‌گر). در جدول زیر این مقوله‌ها به همراه زیرمقوله‌ها و مفاهیم مرتبط بر خاسته از داده‌های اولیه (کدگذاری باز) نشان داده شده است.

شامل مواردی می‌شود که به وقوع یادشده و به گسترش پدیده اصلی می‌انجامند. شرایط علی یا سبب ساز در مقوله بندی یافته‌های این پژوهش بر اساس تحلیل داده‌ها با قرارگرفتن در آن موقعیت یا رفتار در برخورد با آن پدیده تجربه

مفاهیم مرتبط	مفاهیم فرعی	شرایط علی
مهارت فردی	ویژگی‌های فردی	ویژگی‌های شخصی
عزت‌نفس		
برنامه‌ریزی فردی		
توجه به خانواده	کنترل خانواده	ویژگی‌های جمعی
تعارضات خانوادگی		

جدول ۲- شرایط علی حاصل از تحلیل داده‌ها و مفاهیم زیرمجموعه

عوامل مداخله‌گر

کند [۱۲]. برای ایجاد هر پدیده‌ای عوامل محیطی نقش دارند و به‌عنوان عوامل مداخله‌گر شناخته می‌شوند. عوامل مداخله‌گر مؤثر بر تاب‌آوری جمعی در برابر پاندمی مطابق با نظر کارشناسان شرکت‌کننده در این مطالعه شامل عوامل اقتصادی و سیاسی است.

عوامل مداخله‌گر اثر شرایط علی را تخفیف یا تشدید و یا به دلایلی به نحو دیگری تغییر می‌دهند و شرایط اتفاقی و غیرثابتی هستند که به شرایط علی تأثیر می‌گذارند و با بیان اینکه چرا در یک‌زمان و موقعیت فرد به یک نتیجه می‌رسد که هیچجانی در او برانگیخته می‌کند اما در زمانی دیگر کمکی نمی‌

عوامل مداخله‌گر	مفاهیم فرعی	مفاهیم مرتبط
اقتصادی	اقتصاد خرد	مهارت شغلی
		افزایش درآمد
	اقتصاد کلان	تأمین اعتبار
		کنترل تورم
سیاسی	اعتماد سیاسی	تعامل نظام بانکی
		برخورد صادقانه
		گفتمان سیاسی
		اعتماد نهادی

جدول ۳- عوامل مداخله‌گر حاصل از تحلیل داده‌ها، مقوله‌ها و مفاهیم زیرمجموعه

شرایط زمینه‌ای

تجربه شده را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد [۸]. عوامل زمینه‌ای مؤثر بر تاب‌آوری جمعی در برابر پاندمی مطابق با نظر کارشناسان شرکت‌کننده در این مطالعه شامل مهارت‌های جانبی و شرایط بستری جامعه است

بسترهای زمینه‌ای برای یک پدیده، شرایط نسبتاً ثابت در فرد و محیط هستند که معمولاً یک یا چندمرتبه از منشأ عمل دورترند. اما به مشابه یک جو، پوشش یا تم فضای موقعیت

شرایط زمینه‌ای	مفاهیم فرعی	مفاهیم مرتبط
مهارت‌های جانبی	مهارت‌های روان‌شناختی	کنترل آثار مخرب روان‌شناختی
		کنترل استرس
		کنترل هراس جمعی
شرایط بستری جامعه	سلامت اجتماعی	سلامت روان
		افزایش سطح بهداشت عمومی
	اجتماعی	مشارکت مردمی
		ورزش همگانی
		عدالت اجتماعی
		حمایت اجتماعی

جدول ۴- شرایط زمینه‌ای حاصل از تحلیل داده‌ها، مقوله‌ها و مفاهیم زیرمجموعه

راهبردها

تعاملات هدف‌داری هستند که در تبعات طبقه‌محوری و تحت‌تأثیر شرایط مداخله‌گر قرار دارند. راهبردهای تاب‌آوری در برابر پاندمی عبارت‌اند از راهبردهای تهاجمی، تدافعی، بازنگری و اقتضایی.

راهبردها، کنش‌ها یا تعاملاتی هستند که از پدیده‌محوری منبعث می‌شوند که همان کنش‌ها یا تعاملاتی هستند که از پدیده‌محوری منبعث می‌شوند و بیانگر رفتارها و فعالیت‌ها و

مفاهیم مرتبط	مفاهیم فرعی	راهبردها
مدیریت اخبار بد	افزایش روحیه جمعی	تهاجمی
امید و انگیزه		
انتشار اخبار خوب		
برچسب زدایی		
فضای مجازی		
سبک زندگی	تطبیق سبک زندگی	تدافعی
معنویت		
حمایت از سالمندان	چتر حمایتی	بازنگری
حمایت از کودکان		
آموزش مجازی	یادگیری مجازی	اقتضایی
تأمین ملزومات آموزش مجازی		

جدول ۵- راهبردهای حاصل از تحلیل داده‌ها، مقوله‌ها و مفاهیم زیرمجموعه

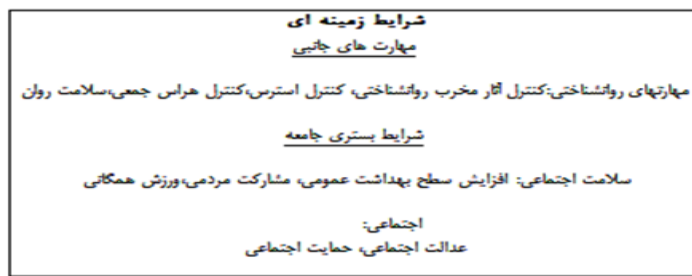
پیامدها

شوند، پیامدهای مطلوب مدنظر حاصل می‌شود. پیامدهای تاب‌آوری در برابر پاندمی کرونا شامل پیامدهای زیرساختی و فرهنگی، اجتماعی و فردی است. در مرحله بعد، در قالب کدگذاری انتخابی، به بیان ارتباط میان مقوله‌های استخراجی با استفاده از طرح نظام مند استراوس و کوربین پرداخته و مدل نهایی پارادایمی پژوهش به شرح شکل زیر ارائه خواهد شد.

برخی از طبقه‌ها بیانگر نتایج و پیامدهایی هستند که در اثر اتخاذ راهبردها به وجود می‌آیند. بر اساس نظریه مبنایی، پیامدها محصول راهبردهای مؤثر متناسب با مقوله کانونی و شرایط و عوامل علی، محیطی، و زمینه‌ای هستند اگر راهبردها مؤثری متناسب با شرایط محیطی و زمینه‌ای طراحی و اجرا

مفاهیم مرتبط	مفاهیم فرعی	پیامدها
طراحی شهری	زیرساختی و فرهنگی	
فرهنگ و هنر		
گردشگری مجازی		
ادراک اجتماعی	اجتماعی	
مشارکت اجتماعی		
افزایش همدلی		
بهبود سلامت فردی	فردی	
سلامت روان		
افزایش مهارت‌های فردی		

جدول ۶- پیامدهای حاصل از تحلیل داده‌ها، مقوله‌ها و مفاهیم زیرمجموعه

شکل ۱- الگوی تاب آوری جمعی در بحران های عالم گیر (منبع: یافته های محقق)

بحث و نتایج

تاب آوری نوعی خودمراقبتی فعال است که فرد باتکیه بر داشته های فردی، خانوادگی و اجتماعی بر محمل آن سوار می شود و مخاطرات بحران را هرچند سنگین تحمل کرده و می کوشد با قدرت و روحیه بهتر مصائب را از سر بگذران [۸]. در این پژوهش که روش شناسی آن توسعه ای - کاربردی و از نوع کیفی است برای شناسایی الگو از رویکرد داده بنیاد استفاده شده است. مولفه های مربوط به تاب آوری جمعی در برابر بحران کرونا گردآوری و در قالب الگوی کاربردی ارائه گردید. ارتقای قدرت سازماندهی، افزایش توان سازگاری، توانمندی مواجهه با خطر به عنوان مقوله های محوری در تاب آوری جمعی بحران های عالم گیر شناسایی شدند زیرا رد پای آن در بخش های مختلف داده ها وجود داشته و نقشی محوری دارند، به گونه ای که می تواند دیگر مقوله ها را حول خود جمع کند.

گویه های مدیریت اخبار بد، امید و انگیزه، انتشار اخبار خوب، برجسب زدایی و فضای مجازی همگی به یک مفهوم مشترک با عنوان افزایش روحیه جمعی اشاره دارند. به نحوی که کنترل کردن اخبار بد و به ویژه اخبار کذب در رابطه با پاندمی کرونا و انتشار اخبار خوب نظیر موفقیت های پزشکی در کشف واکسن در رسانه ملی و همچنین، تولید محتوای مناسب در فضای مجازی به واسطه استفاده بیشتر افراد از این فضا در شرایط قرنطینه خانگی، می تواند منجر به افزایش امید و انگیزه و بسط شادی و نشاط در جامعه گردد که در تاب آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا مؤثر خواهد بود. بنابراین، این گویه ها تحت عنوان مؤلفه افزایش روحیه جمعی تجمیع شده اند. گویه های افزایش سطح بهداشت عمومی، مشارکت مردمی و ورزش همگانی به یک مفهوم مشترک تحت عنوان سلامت اجتماعی اشاره دارند. به نحوی که آموزش افزایش سطح بهداشت عمومی در رابطه با پیشگیری از پاندمی نظیر بهداشت فردی دست و

فردی دست و صورت، ماسک‌زدن، رعایت فاصله اجتماعی و ... در کنار مشارکت مردمی در رعایت این نکات بهداشتی و همچنین توجه بیشتر افراد جامعه به سلامت جسمانی از طریق ترویج ورزش همگانی، منجر به افزایش سلامت اجتماعی در جامعه خواهد شد که در تاب آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا مؤثر خواهد بود. بنابراین، این گویه ها تحت عنوان مؤلفه سلامت اجتماعی جمعیت شده اند.

گویه های گفتمان سیاسی، برخورد صادقانه و اعتماد نهادی همگی به مفهوم اعتماد سیاسی اشاره دارند. به نحوی که، توجه به مقوله پاندمی کرونا و اجتناب از تناقض گویی در گفتمان سیاسی سیاستمداران و مسئولین ذی ربط در این رابطه، همچنین، برخورد صادقانه مسئولین با مردم، در رابطه با پاندمی، از جمله آمار مرگ و میر، کشف واکسن و ...، منجر به اعتماد بیشتر افراد به مسئولین و نهادهای عمومی و سیاسی در زمینه انجام درست امور محوله در رابطه با کنترل پاندمی خواهد شد و اعتماد نهادی را در پی خواهد داشت که در تاب آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا مؤثر خواهد بود. بنابراین، این گویه ها تحت عنوان مؤلفه اعتماد سیاسی جمعیت شده اند. گویه های سبک زندگی و معنویت به مفهوم تطبیق سبک زندگی با شرایط جدید ایجاد شده بر اثر پاندمی کرونا اشاره دارند. به نحوی که تغییر سبک زندگی افراد جامعه در نتیجه محدودیت های اجتماعی ایجاد شده، می تواند نتایج و پیامدهای منفی نظیر اعتیاد به اینترنت، نزاع خانوادگی، افسردگی و ... را در بر داشته باشد. بنابراین، توجه بیشتر به معنویت در این دوران، و در شرایط جدید ایجاد شده ناشی از قرنطینه، می تواند سبک زندگی جدید را با شرایط جدید تطبیق داده و از آثار مخرب آن بکاهد. بنابراین، این گویه ها تحت عنوان مؤلفه تطبیق سبک زندگی جمعیت شده اند. بدون شک شرایط اقتصاد کلان کشور تاثیر مهمی در تاب آوری جمعی افراد جامعه در برابر پاندمی کرونا دارد. بر این اساس، در کدگذاری باز صورت گرفته، گویه های تامین اعتبار، کنترل تورم و تعامل نظام بانکی به شرایط اقتصاد کلان جامعه اشاره دارند. به نحوی که، تامین اعتبارات لازم برای خرید واکسن و واکسیناسیون عمومی توسط دولت، کنترل تورم و افزایش قدرت خرید افراد با توجه به کاهش

درآمد ناشی از محدودیت ها و اتخاذ تدابیر مناسب از سوی دولت و نظام مالی کشور در جهت بدهی های بانکی نقشی تاثیرگذار در تاب آوری جمعی خواهد داشت. بنابراین، این گویه ها تحت عنوان مؤلفه اقتصاد کلان جمعیت شده اند. گویه های عدالت اجتماعی و حمایت اجتماعی به مقوله اهمیت مؤلفه های اجتماعی در رابطه با تاب آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا اشاره دارند. اعمال محدودیت های اجتماعی به صورت عادلانه و بر اساس امکانات موجود و افزایش حمایت های اجتماعی بخصوص از قشر آسیب پذیر جامعه نظیر افراد بی سرپرست یا بدسرپرست، زنان سرپرست خانوار، کودکان کار، افراد حاشیه نشین و ... می تواند دید عمومی جامعه به بحث عدالت و حمایت اجتماعی را بهبود بخشد و در افزایش تاب آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا مؤثر باشد. بنابراین، این گویه ها تحت عنوان مؤلفه اجتماعی جمعیت شده اند. کاهش درآمد افراد جامعه به موجب محدودیت های اجتماعی اعمال شده یکی از اصلی ترین عوامل کاهش تاب آوری جمعی است که باید به آن توجه شود. یکی از روش های افزایش درآمد افراد در شرایط قرنطینه، آموزش مهارت های شغلی و کسب درآمد در خانه در قالب مشاغل خانگی است که می تواند آثار مخرب قرنطینه را کاهش داده و منجر به افزایش تاب آوری افراد شود. بنابراین، گویه های افزایش درآمد و مهارت شغلی به مقوله مهم اقتصاد خرد توجه دارند که موجب شده این دو گویه تحت عنوان مؤلفه اقتصاد خرد جمعیت شوند. گویه های مهارت فردی، عزت نفس و برنامه ریزی فردی همگی به مقوله ویژگی های فردی در تک، تک افراد جامعه اشاره دارد. به نحوی که، ارتقای سطح مهارت های فردی و شخصیتی افراد جامعه از طریق آموزش های ملی، منجر به افزایش اعتماد به نفس و باور به خود در افراد جامعه و داشتن برنامه زندگی و برنامه ریزی برای اهداف باشد که می تواند منجر به افزایش تاب آوری افراد شود. بنابراین، این گویه ها تحت عنوان مؤلفه ویژگی های شخصی جمعیت شده اند. در نهایت، گویه های طراحی شهری، فرهنگ و هنر و گردشگری مجازی به مؤلفه های زیرساختی و فرهنگی اشاره دارند. به نحوی که، طراحی شهری متناسب با شرایط پاندمی به لحاظ فاصله گذاری اجتماعی و القای امید و نشاط در جامعه از طریق

نتیجه‌گیری

تاب‌آوری معیاری از توانایی سیستم اجتماعی برای جذب تغییرات است، یعنی افراد جامعه در مقابل مخاطرات و حوادث ناگوار بتوانند باتکیه بر تفکر، آگاهی و انعطاف پذیری، دوام بیاورند و بعد از شرایط بحران نیز با روحیه بهتری آسیب‌ها را ترمیم کرده و به حالت تعادل برسند [۹]. در حقیقت سیستم تاب‌آور قادر به مقاومت در برابر فشارهای محیطی است تا بتواند در مواقع بحرانی از خود عملکرد مطلوبی را ارائه دهد [۱۳]. تکیه بر جامعه‌شناسی مردم‌مدار در مهار آسیب و ویروس کرونا اهمیت زیادی دارد و شیوع این ویروس نشان داد که ضعف‌ها و سیستم‌های ناکارآمد و غفلت‌ها کجاست و چطور باید با تکیه بر سرمایه اجتماعی و ظرفیت‌های مردمی در حوادث سخت تاب‌آور و با فهم خطاها و مشارکت جمعی کوشش کرد تا مشکلات سپری شود. در بحران کرونا مهم این است که عوامل روانشناختی و جامعه‌شناختی به صورت سیستماتیک دیده شوند به عبارت دیگر همان میزان که ابعاد روانشناختی در رسانه‌ها تقویت می‌شود باید عملکرد و ایجاد ادراک (تصویر) مثبت از عملکرد هم افزایش یابد و به ابعاد جامعه‌شناختی توجه شود چرا که هم اصالت فرد و هم اصالت جامعه وجود دارد و هر دو به یکدیگر اثرگذار هستند و باید حاکمیت مراقب این امر باشد که سرمایه‌های روان‌شناختی (جنبش‌های مردمی، فعالیت‌های داوطلبانه، سرمایه‌های انسانی، ...) را غنیمت بشمارد و بر روی آنها سرمایه‌گذاری کند و از سوی دیگر به صورت سیستماتیک برای توسعه اجتماعی، عدالت اجتماعی، شکاف طبقاتی، ثبات اقتصاد کلان، اقتصاد خرد، یک حکمرانی خوب در سطح جامعه و... برنامه ریزی کند. دستاورد بزرگ تاب‌آوری جمعی روزی است که اعلام شود ویروس کرونا را شکست داده‌ایم و این با همراهی همه بخش‌های جامعه و مردم و مسئولان امکان‌پذیر است.

نشاط در جامعه از طریق نصب المان‌ها، نقاشی‌های دیواری، نصب بنرهای آموزشی و امیدبخش، یاری‌جستن از فرهنگ و هنر به‌منظور ارتقای سواد فرهنگی افراد جامعه و همچنین تغییر سبک گردشگری از طریق ایجاد گردشگری مجازی می‌تواند به تاب‌آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا کمک کند. بنابراین، این گویه‌ها تحت عنوان مؤلفه زیرساختی و فرهنگی تجمیع شده‌اند.

سپس، مؤلفه‌های حاصل از کدگذاری محوری بر اساس زمینه مشترک با هم ادغام شده و ابعاد تاب‌آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا را شکل داده‌اند. براین‌اساس، مهارت‌های روان‌شناختی، ویژگی‌های فردی و اقتصاد خرد که همگی به مهارت‌های فردی افراد جامعه اشاره دارند با یکدیگر ادغام و «مؤلفه مهارت‌های فردی را شکل داده‌اند. به‌نحوی که، مهارت‌های روان‌شناختی افراد جامعه که شامل کنترل استرس، کنترل آثار مخرب روان‌شناختی، کنترل هراس جمعی و سلامت روان است، ویژگی‌های فردی که شامل مهارت فردی، عزت‌نفس و برنامه‌ریزی فردی بوده و اقتصاد خرد که شامل افزایش درآمد و مهارت شغلی است، همگی در زمره مهارت‌های فردی بوده که می‌تواند در تاب‌آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا مؤثر باشد. کنترل خانواده و تطبیق سبک زندگی که به مهارت‌های جمعی در مقابله با پاندمی اشاره دارند نیز تشکیل بعد مهارت‌های جمعی را داده‌اند. بنابراین، بعد مهارت‌های جمعی از کدهای سبک زندگی، معنویت، توجه به خانواده و تعارضات خانوادگی تشکیل شده است.

افزایش روحیه جمعی، سلامت اجتماعی و مؤلفه زیرساختی و فرهنگی در رابطه با بهبود بهداشت در جامعه اشتراکات روشنی دارند. از این‌رو، این مؤلفه‌ها با یکدیگر ادغام و بعد راهبردهای بهداشتی در تاب‌آوری جمعی در برابر کرونا را شکل داده‌اند. مؤلفه‌های اعتماد سیاسی، اقتصاد کلان و مؤلفه اجتماعی، همگی در زمینه مدیریت کلان کشور مشترک هستند و با ادغام با یکدیگر بعد راهبردهای مدیریتی در افزایش تاب‌آوری جمعی در برابر پاندمی کرونا را شکل می‌دهند.

منابع

1. hu H, Wei L, Niu P. (2020). The novel coronavirus outbreak in Wuhan, China. *Global health research and policy*, 5(6).
2. Sadati AK, B Lankarani MH, Bagheri Lankarani K. (2020). Risk Society, Global Vulnerability and Fragile Resilience; Sociological View on the Coronavirus Outbreak. *Shiraz E-Med J*.21(4).
3. Brooks S. K, Webster R. K, Smith J. L. E, Woodland L, Wessely S, Greenberg, N, & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: Rapid review of the evidence. *The Lancet*, 395(10227), pp 912–920.
4. Rothe C, Schunk M., Sothmann P., Bretzel G., Froeschl G., Wallrauch C., Hoelscher M.(2020). Transmission of 2019-nCoV Infection from an Asymptomatic Contact in Germany. *The New England Journal of Medicine*,382(10), pp 970–971.
5. Tong Z.-D., Tang A., Li K.-F., Li P., Wang H.-L., Yi J.-P., Yan J.-B. (2020). Potential Presymptomatic Transmission of SARS-CoV-2, Zhejiang Province, China, 2020. *Emerging Infectious Diseases*, 26(5), pp 1052–1054.
6. Battegay M., Kuehl R., Tschudin-Sutter S., Hirsch H. H., Widmer A. F., Neher R. A. (2020). 2019-novel Coronavirus (2019-nCoV): Estimating the case fatality rate – a word of caution. *Swiss Medical Weekly*. Advance online publication
7. Karl A., Micheluzzi J., Leite L., & Pereira C. (2018). Supply chain resilience and key performance indicators: A systematic literature review. *Production* 28.

۸. عینی، ساناز؛ عبادی، متینه؛ ترابی، نغمه. (۱۳۹۹). تدوین مدل اضطراب کرونا در دانشجویان براساس حس انسجام و تاب آوری: نقش میانجی حمایت اجتماعی ادراک شده، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، دوره ۱۱، شماره ۴۳، صص ۱-۳۲.

۹. ابوالمعالی الحسینی، خدیجه. (۱۳۹۹). پیامدهای روان شناختی و آموزشی بیماری کرونا در دانش آموزان و راهکارهای مقابله با آنها، فصلنامه روانشناسی تربیتی، شماره ۵۵، صص ۱۹۳-۱۵۷.

۱۰. صفاری دربرزی، علی؛ مالکی نژاد، پوریا؛ ضائیان، مهران؛ اژدری، علی. (۱۳۹۹). طراحی مدل جامع تاب آوری بیمارستانی در مواجهه با بیماری کرونا، نشریه مدیریت سلامت، دوره ۲۳، شماره ۲، صص ۷۶-۸۸.

۱۰

سال یازدهم
ویژه نامه کرونا
زمستان ۱۴۰۱

دوفصلنامه
علمی و پژوهشی

طراحی الگوی تاب آوری جمعیتی در بحران
های عالم گیر (کووید-۱۹) ... / حمید تابی